

Kanalen in de kijker

Het Kanaal Bocholt-Herentals (ook wel Kempisch Kanaal of Maas-Scheldekanaal genoemd) is een kanaal in België dat de Zuid-Willemsvaart te Bocholt met het Albertkanaal te Herentals verbindt, over een afstand van ruim 60 kilometer. Tijdens de Tweede Wereldoorlog speelde het kanaal een strategische rol als springplank voor de grondtroepen van de Operatie Market Garden.

Aanleg

Het kanaal Bocholt-Herentals is deel van de Schelde-Maas-Rijnverbinding die Napoleon Bonaparte wou bereiken met zijn Grand Canal du Nord, waarvan echter slechts het gedeelte Lommel-Beringen en Venlo-Neuss met het voedingskanaal Lanaken-Lozen (de huidige

Zuid-Willemsvaart) werd voltooid. Om het Luikse industriebekken te ontsluiten via de haven van Antwerpen was de Maas-Schelde verbinding echter nog steeds belangrijk. Via het Verdrag van Fontainebleau werd Lommel tegen Luyksgestel uitgewisseld, waardoor de aanleg van het kanaal mogelijk werd. Die begon in 1843 onder leiding van ingenieur Kümmer en was binnen drie jaar voltooid. Het kanaal sloot aan op de Zuid-Willemsvaart bij Bocholt en op de gekanaliseerde Nete bij Herentals. Met het Maaswater uit het kanaal werden de droge Kempen bevoeid.

De rol als verbinding tussen de Maas en de Schelde zou vanaf zijn ingebruikneming in 1940 grotendeels overgenomen worden door het Albertkanaal dat een kortere en snellere verbinding met grotere capaciteit biedt. Industrie aan het kanaal: o.a. de zinkfabriek van Umicore (Union Minière) in Overpelt uit 1888.

Spriet

In 1928 werden bij de verbreding en verdieping van het Kempisch Kanaal, onder andere in het gehucht Rauw, gemeente Mol, bruine brokken aarde naar boven gehaald, die geschikt bleek als brandstof. De dikte van de sprietlaag varieerde tussen 75 centimeter en 3 meter, met daarboven een zandlaag van gemiddeld 2 à 3 meter, met pieken van wel 8 à 12,5 meter in het noordoosten van het winningsgebied. De gemeente Mol gaf pas in 1942 toestemming tot de sprietontginning vanwege de aanhoudende kolenschaarste tijdens de Tweede Wereldoorlog. Vanwege de lage prijs - de gemeente vroeg slechts 20 Belgische frank (nu € 0,50) per 500 kg gewonnen spriet - en de kolenschaarste werd spriet een populaire grondstof. In de barre oorlogswinter van 1942 staken veel inwoners van het gebied zelf spriet en namen het in kruiwagens mee naar hun huis.

In het stripverhaal De Sprietatoom van Willy Vandersteen staat spriet en de streek rond Mol centraal.

Na de Tweede Wereldoorlog werd de sprietwinning geprofessionaliseerd, waarbij vijf bedrijven een exploitatieconcessie kregen. Op het toppunt van de winning werd tot wel 800 kubieke meter aarde per dag verplaatst, wat resulteerde in de winning van 100.000 ton spriet op maandbasis. Door de activiteiten die gepaard gingen met de winning van deze brandstof werd de ontwikkeling van vegetatie langs de oevers sterk beperkt. Tegenwoordig zijn in het gebied rond Mol als gevolg van de sprietdelving vele waterplassen en kanalen ontstaan, waarin een ruimere fauna tot ontwikkeling gekomen is.

Sluizen en verbindingen

Het hoogteverschil tussen Bocholt en Herentals bedraagt 33 meter en wordt overwonnen door 3 sluizencomplexen met dubbele sluizen en 7 enkelvoudige sluizen. Het kanaal staat, behalve met het Albertkanaal en de Zuid-Willemsvaart, in verbinding met enkele andere kanalen. Deze werden reeds vrij snel na de afwerking van het kanaal gebouwd en samen vormen ze het netwerk der Kempense kanalen:

- kanaal Dessel-Turnhout-Schoten
- kanaal Dessel-Kwaadmechelen
- kanaal naar Beverlo

Glas

Met het graven van het Kanaal Bocholt-Herentals werd de uitgegraven grond op de oevers gelegd. De grond bleek hier vooral uit wit zand te bestaan en een oplettende schipper zag de potentie daarvan. Het was kwartsrijk wit zand van de allerbeste kwaliteit en daarmee uitstekend geschikt om glas van te maken. Zo ontstond hier op basis van de "witte zanden van Mol" een levendige glasindustrie. Het witzand wordt over de gehele wereld geëxporteerd. Door zijn hoge zuiverheid wordt het nu niet enkel voor de productie van glas gebruikt, maar ook als basisgrondstof voor glasvezel, keramiek, glazuur, email en silicaatchemie. Er is dan ook een groot industrieel complex ontstaan langs het kanaal. De sporen van de witzandwinning zijn ook goed te zien langs het kanaal. Er liggen tal van plassen tussen Lommel en Dessel. Na afgraving krijgen deze plassen veelal een natuur- of recreatieve functie, maar ook nieuwe industrieën met een waterbehoefte zijn zich er gaan vestigen. Zo staat er een grote kolencentrale bij Donk.

Recreatie

De voorbije jaren speelt het kanaal Bocholt-Herentals steeds meer een recreatieve rol door het stijgende aantal plezierboten op de binnenvaart in België en Nederland. O.a. in Herentals, Geel-Ten Aard, Lommel-Kolonie en Neerpelt werden de jongste jaren plezierhavens aangelegd voor watertoerisme. De nieuwe jachthaven aan de "Molse Meren" is via het kanaal Dessel-Kwaadmechelen eveneens toegankelijk. Het kanaal wordt op diverse plaatsen ook gebruikt door plaatselijke kano- en kajakclubs. Het (geasfalteerde) jaagpad langs het kanaal vormt de ruggengraat van het fietsnetwerk door de Kempen. Het is ook zeer populair bij vissers, uit het kanaal komen karpers tevoorschijn van legendarische grootte.